

מעשה בספינה ובתפוחי־אדמה רקובים

קראו את הקטעים המתארים מעשי גבורה שהיו לפני שהוקמה מדינת ישראל, והשלימו במחברתכם בפעלים המתאימים.

1. מפקדנו $\frac{x}{(ש-כ-ר)}$ את שירותיו של

רב־חובל איטלקי. רב־חובל $\frac{x}{(ש-כ-ר)}$ לנו

את ספינתו הרעועה.

כולנו $\frac{x}{(ס-ת-ר)}$ את הנשק מתחת לאלפי

שקים של תפוחי־אדמה רקובים.

רב־חובל האיטלקי ממש $\frac{x}{(ס-כ-ו)}$ את חייו. הוא ידע שהוא $\frac{x}{(ס-כ-ו)}$ מאוד שתי

סירות בריטיות שקרבו לספינה "שלנו".

מפקחים בריטים $\frac{x}{(ע-ל-ה)}$ לאונייה. הם $\frac{x}{(ע-ל-ה)}$ איתם לסיפון גם מספר שוטרים.

הריח הנורא של תפוחי־האדמה הרקובים $\frac{x}{(ב-ר-ח)}$ את השוטרים ואת המפקחים

מן האונייה במהירות רבה, והם $\frac{x}{(ב-ר-ח)}$ כשהם סותמים את האף.

2. המפקחים $\frac{x}{(י-ר-ד)}$ לסירותיהם והפליגו לחוף בלא לערוך בדיקה מדוקדקת.

הם גם $\frac{x}{(י-ר-ד)}$ עימם את השוטרים.

אחר כך $\frac{x}{(ע-ס-ק)}$ פועלי הנמל בפריקת טונות של תפוחי־אדמה רקובים.

העבודה הקשה הזאת $\frac{x}{(ע-ס-ק)}$ אותם במשך כל שעות הלילה.

בבוקר $\frac{x}{(ר-א-ה)}$ המתרחצים בחופי הארץ מראה מוזר על חוף הים.

לכל אורך החוף $\frac{x}{(ס-כ-ו)}$ ערימות של תפוחי־אדמה רקובים.

איש לא הבין מהיכן הגיעו תפוחי־אדמה רקובים כה רבים לחופי הארץ...

לשיחה בכיתה:

מדוע נחוצים לנו פעלים בתבניות שונות, בבניינים שונים?

- מהשורשים בטבלה, אפשר ליצור פעלים בשני הבניינים: **פיעל והתפעל**.
 יש קשר בין הפעלים בשני הבניינים. למשל: אם המפקד **ביטל** טיול - הטיול **התבטל**.
 2. כתבו גם אתם צמדי משפטים על אותה פעולה, מתוך מאגר הפעלים, בבניין התפעל ובבניין פיעל.

מאגר פעלים:

- שיתף - השתתף שילב - השתלב
 צילם - הצטלם קידם - התקדם

פעלים בשני בניינים - פעל והפעיל

במחברתכם, הפכו את הפעלים המסומנים - מבניין פעל לבניין הפעיל, כמו בדוגמה וכתבו אותם במחברתכם.

בכל צמד משפטים 'מדברים' על אותה פעולה.
 בצמד המשפטים הראשון 'מדברים' על הצחוק של המפקד.
 המפקד **צחק** (בבניין פעל) - כי מישוהו גרם לו לצחוק.
 הנהג **הצחיק** אותו (בבניין הפעיל).

1. למה **צחק** מפקד השיירה?
 כי הנהג הצחיק אותו.
2. החיילים **קפצו** ממקומותיהם.
 הצעקה _____ X _____ אותם ממקומותיהם.
3. הנושק **עבר** מיד ליד.
 יוסי _____ X _____ את הנושק לסליק.
4. המטוס **נחת** בשלום.
 הטייס _____ X _____ אותו במקצועיות.
5. המפקד **דאג** מאוד.
 האיחור בלוח הזמנים _____ X _____ אותו.
6. החייל לא **שתק** בהרצאה.
 הסמל _____ X _____ את החייל.
7. המפקד "**קפץ**" הביתה.
 הנהג "_____ X _____" את המפקד הביתה, ברכב.
8. החיילת **עברה** מהגדוד.
 המפקדת _____ X _____ את החיילת לגדוד אחר.
9. המכוניות **חנו** במגרש החנייה.
 הנהגים _____ X _____ את המכוניות במגרש החנייה.

לשיחה בכיתה:

מי הוא עושה הפעולה בכל משפט, ומהי הפעולה?

- ו. מאיר **נענש** בגלל האיחור.
 ז. יוסי **נעלב** מדברי מאיר.
 ח. יוסי **נחלש** אחרי האימון.

תבנית זו של הפועל נקראת **בניין נפעל**.
 תבנית זו של הפועל נקראת **בניין הפעיל**.

הפעלים בשני הבניינים "מדברים" על אותה פעולה. בזוג המשפטים הראשון "מדברים" על כניסה לסליק. לדוגמה: רפי **נכנס** (נפעל) והשומר **הכניס** (הפעיל) אותו.

2. לפי הפעלים במאגר כתבו צמדי משפטים על אותה פעולה, בשני הבניינים: נפעל והפעיל.

מאגר פעלים:

נרטב - הרטיב נדלק - הדליק נחשב - החשיב נעצב - העציב

5. ממשיכים לגלות קשרים בין בניינים

למדנו כי תבניות של פעלים נקראות בניינים.

1. במחברתכם, בנו מכל שורש שני פעלים, בשתי התבניות. למשל: **התבדר** - **בידר**. בדקו שהמשפטים שכתבתם שלמים והגיוניים.

השורשים	הת	י
ב-ד-ר	החייל התבדר.	הוא בידר את חבריו.
ב-ט-ל	הטיול התבטל.	המפקד <u>ביטל</u> את הטיול.
ר-כ-ז	הגדוד <u>_____</u> .	המפקד <u>_____</u> את הגדוד.
ק-מ-ט	הנייר <u>_____</u> .	המזכיר <u>_____</u> את הנייר.
ק-ל-פ	הטיח <u>_____</u> .	הסייד <u>_____</u> את הטיח.
ר-ג-ש	החייל <u>_____</u> .	הנאום <u>_____</u> את החייל.
ח-ת-ן	יוסי <u>_____</u> .	הרב הצבאי <u>_____</u> את יוסי.
ס-פ-ר	יוסי <u>_____</u> .	הספר <u>_____</u> את יוסי.
מ-ל-א	הדלי <u>_____</u> .	הטבח <u>_____</u> את הדלי.
ח-מ-מ	המרק <u>_____</u> .	התורן <u>_____</u> את המרק.

תבנית זו של הפועל נקראת **בניין התפעל**.
 תבנית זו של הפועל נקראת **בניין פיעל**.

לסיכום

העתיקו למחברתכם ורשמו בכל תבנית ריקה במסגרת את אותיות השורש: **פ-ע-ל**.

כל קבוצת פעלים כזאת נקראת "בניין". קל לזהות את הבניין אם הופכים את הפועל לנסתר (הוא) בזמן עבר.

☐ ☐ ☐	פעל (קל)
☐ ☐ ☐ ה ☐ ☐	התפעל
☐ ☐ י ☐	פיעל
☐ ☐ ☐ נ	נפעל
☐ י ☐ ☐	הפעיל

קיבלתם את שמות הבניינים.

ושוב תבניות של פעלים

הפעלים ערוכים לפי בניינים.

חברו מן השורשים שבטור הימני פעלים מתאימים לבניינים. כתבו במחברתכם.

הפעלים	פעל (קל)	נפעל	פיעל	הפעיל	התפעל
כ-נ-ס	(אין "כנס")	נכנס	כינס	הכניס	התכנס
ש-ב-ר	X	X	X	X	X
ר-כ-ז	X	X	X	X	X
ס-ג-ר	X	X	X	X	X
ז-כ-ר	X	X	X	X	X
ז-ה-ר	X	X	X	X	X

* שימו לב: נשארו בטבלה משבצות ריקות? בבניינים אלה לא נגזרו (נוצרו) פעלים מן השורש הנתון.

פעלים בשני בניינים: נפעל והפעיל

1. העתיקו במחברתכם והשלימו את הפעלים לפי התבנית בראש כל טור.

ה י

נ

א. רפי נכנס לסליק.	השומר הכניס אותנו במהירות.
ב. השומר נבהל מאוד.	העכבר X את השומר.
ג. הטירון נכשל בתרגיל.	המפקד X אותנו בתרגיל.
ד. החייל לא נזהר מהמכשול.	חברו לא X אותנו בזמן.
ה. החייל לא נזכר שעליו לשמור.	חברו X לו שעליו לשמור.